

V primežu politokracije

Dr. Matjaž Gams, 01.03.2018

Gotovo je sedanja politična ureditev Slovenije manj demokratična in manj strokovna, kot so si zamislili snovalci Slovenije.

Ko sem bil pred nekaj meseci izvoljen v državni svet za področje raziskovanja, sem vprašal po mnenju svojo frizerko – malo je postala in pogledala v tla, nato pa spravila iz sebe, da je politika ne zanima. A v očeh ji je bilo videti, da me je kot profesorja in strokovnjaka spoštovala, kot politika me bo bistveno manj.

Zakaj sem postal svetnik

Med politike nisem nikoli hotel. Vse preveč kolegov je prestopilo v politično-ideološke vode, potem pa za njih dejstva kar naenkrat niso bila več dejstva, lažne novice so postale način dela, lastni ego se je razbohotil. Ne, dejstva naj ostanejo dejstva, ljudje naj ostanejo kolegi in prijatelji, pa naj bodo ideološko levi ali desni. Svetnik sem postal zaradi nemogočih razmer v znanosti. Slovenija je med državami, ki so najbolj sklestile državni proračun za znanost, tako da smo zdaj tretji najslabši med vsemi v Evropi, padec pa je bil med večjimi v svetu. Od leta 2002 so plače v znanosti rasle 30 odstotkov počasneje kot slovenska povprečna plača in so za inflacijo zaostale za deset odstotkov. Je to predvsem posledica neoliberalnega globalizma in degradacije pomena slovenskih intelektualnih storitev? Ali je vse, kar neposredno ne služi domačemu in še bolj tujemu kapitalu, nevredno?

Drugi vzrok, zakaj sem se podal v državni svet, je želja, da izboljšamo državno odločanje. Namen obstoja državnega sveta je zagovarjanje stroke – znanosti, visokega šolstva, kulture pa tudi družbe: sindikatov, delodajalcev in delojemalcev napram politiki. Skozi državni svet gredo vsi zakoni in na vse zbiramo in dajemo pripombe, kakor vemo in znamo. Razprave so pogosto zelo kakovostne, saj so med župani in predstavniki področij večinoma izjemni posamezniki. Avtobus ideološko neobremenjene stroke in glasu ljudstva pa se ustavi pri prehodu v politiko, kot pri mistični reki Stiks. Od tod naprej se pravila igre spremenijo.

Brezzobi tiger

Pogosto slišimo, da lahko državljani pa tudi državni svetniki dokazujemo karkoli, a na koncu bo tako, kot se bodo med seboj dogovorile stranke. To je rakava rana slovenskega odločanja – dogovorna ekonomija, ideološka usmerjenost in vsaj občasno ignoriranje stroke in interesov slovenskih državljanov. Kakšne varovalke sploh imamo, da preprečimo nekakovostne odločitve?

Ni malo strank, ki so jasno pokazale, kaj si mislijo o pravni državi. Kadar so člani političnih strank padli v kazenske postopke, so jih stranke praviloma vzele pod svoje okrilje in besno napadale pravosodne organe. Zanje zakon naj ne bi veljal kot za nas, navadne državljane. Še bolj presenetljivo je, da se takšno ravnanje ne odrazi takoj v anketah priljubljenosti.

Posebna zgodba je protikorupcijska komisija. Ker je bila z Goranom Klemenčičem preveč aktivna, so za predsednika izbrali posameznika, ki strokovno ni imel kapacitet postati učinkovit – in res ni bil. Ko je Klemenčič predlagal novo zakonodajo, ki bi zmanjšala čas sojenja in naredila postopke učinkovitejše, so jo bolj ali manj soglasno zavrnille leve in desne stranke.

Zato ni čudno, da so stranke tudi državni svet, edino telo, ki sistematično in nestransko obravnava vse predloge zakonov, spremenile v brezzobega tigra – lahko daje nasvete in pomaga pri povezovanju, nima pa praktično več nobene izvršilne moči. Kot je rekel pokojni dr. France Bučar, eden izmed legendarnih snovalcev slovenske zakonodaje – Slovenijo je okupirala politokracija, vse niti odločanja je vzela v svoje roke in razvodenele so vse oblike korekcij. Problem je dvojen: ali je to sploh še demokracija in ali je sploh še strokovna?

Gotovo je sedanja politična ureditev Slovenije manj demokratična in manj strokovna, kot so si zamislili snovalci Slovenije in kot misli in si želi dovršen del državljanov z menoj vred.

Prave teme pred volitvami

Slovenska politika v preteklem obdobju kolektivno ni znala brzdati želja po čedalje večji oblasti in moči. Malo po malo so sebi povečevali plače in slabili nadzorne, povratne in korekcijske mehanizme, pa naj je to državni svet, protikorupcijska komisija ali omejitve referendumov in človekovih pravic, ki jih med drugim izgubljam tudi z globalizacijo Evrope, kjer si elite in multinacionalke lastijo čedalje večji delež odločanja. Kdo bo ustavil ta enosmerni proces?

Ne bi bilo korektno vse slovenske politike obtožiti za nepošteno in oblasti željne. Med njimi je presenetljivo veliko sposobnih in pametnih, ki svojo vlogo korektno opravljajo. Kolegi poudarjajo, da je bilo sodelovanje z državnim svetom zadnja leta vsebinsko odlično, saj so poslanci po zaslugi podpore predsednika parlamenta dr. Milana Brgleza pogosto upoštevali strokovne pripombe svetnikov.

Nekaj receptov za izboljšave je na dlani: volilni sistem je treba spremeniti, tako da vsaj del poslancev volimo poimensko. Oživiti je treba protikorupcijsko komisijo z novim vodstvom. Prenoviti je treba pravni sistem, izboljšati ponekod preveč podrobno in birokratsko zakonodajo in odpraviti luknje, skozi katere odteka stotine milijonov. Birokracijo je treba minimizirati, poenostaviti in narediti življenjsko. Dobro bi bilo stroki dati možnost, da prek državnega sveta onemogoči pretirano nestrokovne, škodljive ali koruptivne poteze. Veljalo bi omejiti število mandatov vsem voljenim funkcijam.

Samo upamo lahko, da bomo vsi skupaj – civilna družba in mediji – nekaj teh tem spravili v prihajajočo volilno debato. Da se ne bodo soočenja vrtela okrog tega, kdo ima bolj mičnega partnerja in kdo se zna lepše smejeti med izmikanjem vsebinskim vprašanjem.